

Velká francouzská revoluce

Autor, revidující: Václav Němec, Tomáš Čížek

Situace před revolucí

V 16. – 18. století západní Evropa prošla mnoha změnami. Mezi ně patřila například reformace, různé ekonomické změny, propojení ekonomiky Evropy se zámořím, nové poznatky vědy. Osvícenství se stalo ideovou přípravou revoluce. Navzdory všem těmto změnám se politická situace nezměnila a byla zachována absolutistická vláda krále. Evropa by se měla učít od tehdejší Anglie, ve které již byl zaveden parlament.

Největší evropskou mocností té doby byla Francie. I tam však vládl absolutistický král. Francouzská společnost byla rozdělena na tři stavy. První stav tvořilo duchovenstvo, které, ačkoliv ne příliš početné (představovalo necelé 1% celé francouzské společnosti) vlastnilo téměř 1/10 půdy. Druhý stav tvořila šlechta. Ta tvořila necelé dvě procenta obyvatel, zastávala nejvyšší funkce u dvora a v armádě. Zatímco první a druhý stav byl privilegovaný (neplatili daně), daně třetího stavu byly o to tvrdší. Třetí stav tvořili všichni ostatní. Byla to dost různorodá vrstva

Obsah kapitoly [skrýt]
1 Situace před revolucí
2 Počátek Velké francouzské revoluce <ul style="list-style-type: none">
2.1 22. září 1792 – Vyhlášení republiky 2.2 4. thermidorská reakce, období direktoria (1794 – 1799) 2.3 Zahraniční politika v období direktoria
3 Význam Velké Francouzské revoluce

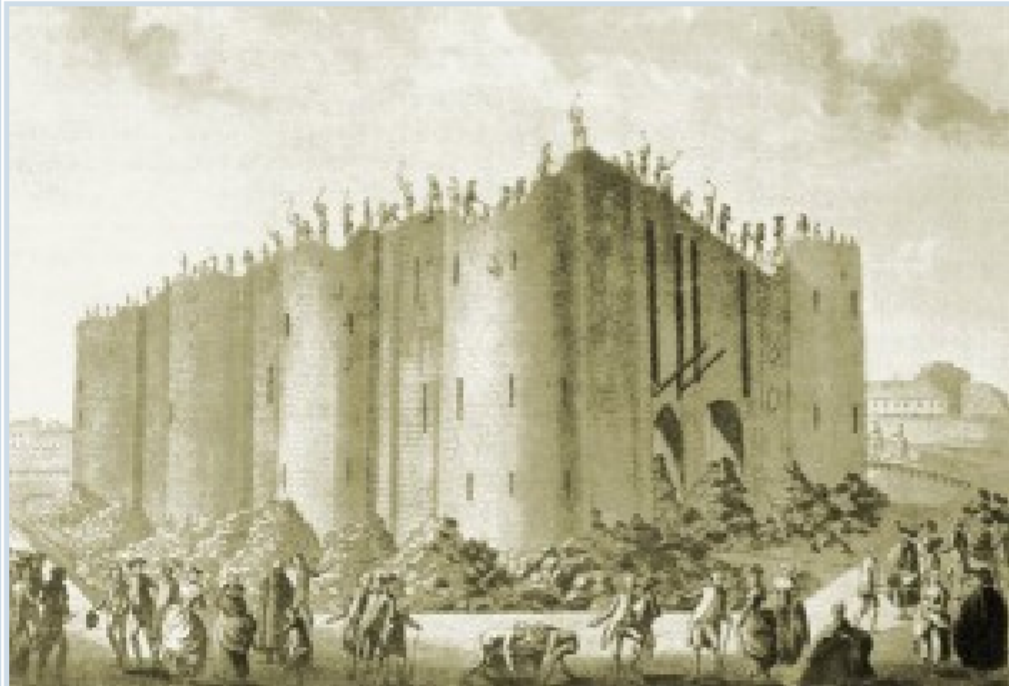
Pokračováním v prohlížení těchto stránek souhlasíte s používáním cookies. **Souhlasím**

demici, chudina na venkově a nevolníci.

V polovině 18. století ve Francii vládl **Ludvík XVI. (1774 – 1792)**. Za jeho vlády se zhoršuje ekonomická situace státu, zvyšuje se státní zadluženost (především díky účasti ve válkách – válka za nezávislost v Americe). Ekonomii státu zhoršovalo několik věcí, většinou feudálních přežitků. Byl to například nákladný způsob života u dvora, ale mezi největší brzdy ekonomického rozvoje Francie 18. století patřily cechovní monopoly a vnitřní cla. Dochází k úpadku absolutismu, hroutí se dosavadní opory panovníka (armáda, úřednický aparát, církev), protože i uvnitř těchto orgánů nastává špatná situace. Nastává **všeobecná nespokojenost**. I privilegovaní obyvatelé se cítí ohroženi, protože cítí, že dosavadní systém je neuchrání a že přijdou o své výsady. Dochází ke snaze o daňovou reformu – Anne Robert Turgot. V souvislosti s těmito fakty přichází ministr financí Jacques Necker se svým návrhem na zlepšení hospodářské situace: zdanit první a druhý stav. Je to velmi jednoduché, ale zároveň velmi obtížně realizovatelné. Nejdříve to způsobilo velký odpor u prvního a druhého stavu, ale později se ukázalo, že není jiná cesta. A v této chvíli absolutistický vládce narazil, protože toto opatření mohou uzákonit jen generální stavy. Ty se ale nesešly již od roku 1614.

Na květnu 1789 svolal král setkání **generálních stavů do Versailles**, kde měly jednat o finančních otázkách. Třetí stav se snažil rozhodovat o politických otázkách, a tak vznikl spor o způsob hlasování. Většina zástupců prvního a druhého stavu zastávala způsob hlasování podle stavů. Naopak třetí stav byl pro hlasování podle hlav, protože tím by získal většinu hlasů.

17. června 1789 se **třetí stav prohlásil za Národní shromáždění**, za reprezentanta národa, protože přece jenom tvořil 96 – 97% všeho obyvatelstva Francie. O pár dní později se ke třetímu stavu přidal i první a druhý stav, aby nezůstal tzv. „mimo hru“. 9. července 1789 se z Národního shromáždění stalo **Ústavodárné národní shromáždění** s cílem přijmout ústavu a ukončit absolutismus. Král předstíral, že s tím souhlasí, ale tajně chystal protiúder. Do okolí Versailles, kde král sídlil, ale také do okolí Paříže se stahovalo vojsko. Vrcholem pro Pařížany bylo, když byla děla z Bastily (věznice politických vězňů, považována za symbol absolutismu) namířena do dělnických čtvrtí. A tak **14. července** roku **1789 Pařížané zaútočili na Bastilu** a po čtyřech hodinách ji dobyli. Ironií osudu je, že v době dobývání Bastily Bastila nebyla přeplněna vězni, jak bychom očekávali, ale paradoxně tam bylo uvězněno jen asi šest vězňů.

Bastila, pevnost sloužící jako vězení dobytá 14. července 1789

Počátek Velké francouzské revoluce

Král se zmínil, odvolal vojska a přijal trikoloru za symbol revoluce. Vzniklé komuny (obecní rady) převzaly moc za královské úředníky v královských správních orgánech. Na venkově vypukla selská „válka“ proti feudálům, panoval tam „**velký strach**“ privilegovaných, protože docházelo k vypalování jejich obydlí (ničení záznamů o pracovní činnosti poddaných) či dokonce zamordování feudálů samých. Poddaní odmítali plnit své povinnosti, odmítali odvádět daně. Vznikly Národní gardy, což byl ozbrojený dobrovolníci připraveni prosadit ústavu. Jejich vůdcem byl Markýz de La Fayette (hrdina Americké revoluce), docházelo k emigraci šlechty (do Říše).

V průběhu srpna **Národní shromáždění zrušilo feudalismus**, byla zrušena daňová privilegia prvního a druhého stavu, zajištěna rovnost před zákonem, byla zrušena robotba za výkup, zrušena práva vrchnosti vůči poddaným, zrušeny byly rovněž některé daňové závazky. Byla zrušena odůmrť (po vyměnění rodu po mužské linii půda propadla vrchnosti), ale odvádění nájemného za půdu zůstalo.

26. srpna byla přijata **Deklarace práv člověka a občana**. Vycházela z názorů Montesquiaea, Rousseaua, i z americké ústavy. Představovala zaručení svobody, rovnost před zákonem, nedotknutelnost soukromého vlastnictví. Poprvé v historii prosazovala zásadu, že lid je zdrojem veškeré moci, a tudíž má nárok na odpor proti vládě. Král byl nucen podepsat deklaraci (2. vlna emigrace šlechty), král musel přесídlit do Paříže. Narůstalo namětí mezi dvorem a obyvatelstvem Paříže, docházelo k problémům se zásobováním Paříže. Tyto problémy vyústily v pochod pařížských žen do Versailles v říjnu 1789.

V letech 1789–1791 Národní shromáždění přijímá různé zákony, jak daňové, tak správní. Z daňových zákonů např. byla odstraněna vnitřní cla, zkonfiskován církevní majetek, církev byla podřízena státu, duchovní museli přísahat na ústavu (tím se z nich stali tzv. „přísežní kněží“), a ti, co odmítli přísahat na ústavu, byli nuceni emigrovat (= „nepřísežní kněží“.) Ze správních zákonů např. byla uzákoněna decentralizace státní správy, Francie byla rozdělena na departementy (83 ks), byla to správní i hospodářská jednotka. Vnitřní problémy Francie však přetrvávaly (hlavně ekonomické problémy), přetrvávaly též náboženské spory.

V červnu 1791 se **Ludvík XVI. pokusil o útěk**. Byl však poznán v jednom hostinci, ve kterém se stavěl na poslední zastávce před opuštěním Francie. Byl poznán podle jeho podobizny na minci. Projevují se spory mezi radikálními a umírněnými směry ve vztahu ke králi. Radikální chtějí krále sesadit, umírněné směry (Národní shromáždění zastupující liberální buržoazii) se chtějí dohodnout s králem na kompromisu.

V září roku 1791 byla přijata **ústava**. Francie se tím stala konstituční monarchií, politická moc byla rozdělena na výkonnou moc, kterou představoval král, zákonodárnou moc, kterou představovalo Národní shromáždění (bylo voleno na dva roky, zástupci voleni podle majetkového cenzu) a na soudní moc, kterou tvořili volení soudci. Tato ústava zajišťovala sice moc buržoazii, ale nezajistila plná práva dělnictvu ani otrokům v koloniích.

V září roku 1791 Ludvík XVI. přísahal věrnost ústavě a tím se rozešla konstituanta (Ústavodárné Národní shromáždění). Na politické scéně se objevilo několik politických klubů. Nejdůležitější byli Jakobíni, Cordeliéři a Girondisté. Vůdcem **Jakobínů** byl Maximilien Robespierre. Jakobíni se nazývali podle kostela, ve kterém se společně scházeli. Mezi Jakobíny patřila radikální inteligence a střední buržoazie. Vůdci **Cordeliérů**, neboli společnosti lidských práv, jak se nazývali, byli Jean Paul Marat a Georges Danton. Cordeliéři vydávali noviny nazvané Přítel lidu. Mezi **Girondisty** se řadila liberální buržoazie, obchodníci, finančníci a průmyslníci. Tyto politické kluby spolu soupeřily o moc v Národním shromáždění.

Zatím **v emigraci** (hlavně Porýní s centrem v městě Koblenz a Rakouské Nizozemí (pozdější Belgie)) byla za podpory Rakouska a Pruska přijata **Pilnická deklarace**, která říkala, že cílem emigrace je obnovit ve Francii monarchii, a to i vojenskou silou.

I nad Francií se houpala myšlenka na válku. Hlavními propagátory války ve Francii byli Girondisté, kteří chtěli touto cestou definitivně zlikvidovat plány emigrace a zároveň posunout

« **předchozí kapitola**

Pokračováním v prohlížení těchto stránek souhlasíte s používáním cookies. **Souhlasím**

hranici Francie s Německem na Rýn. Válku podporoval i král, ale z opačného důvodu. Král doufá v porážku revoluční Francie a tím ve změnu poměrů a ke znovunastolení jeho absolutistické vlády. A tak na jaře roku 1792 Francie vyhlásila Rakousku **válku**. K Rakousku se přidala Anglie a Španělsko, a tím vznikla **první protifrancouzská koalice**. Koalice pronikla na francouzské území. Ta ale na válku nebyla příliš připravena. Panoval zde nedostatek zbraní a hlavně vojáků, což vedlo k vyhlášení hesla „vlast je v nebezpečí“, čímž byli do armády voláni dobrovolníci.

V srpnu 1792 v Paříži vypukl povstání v jehož čele byl Georges Danton. Král byl sesazen a zajat. Tím ve Francii skončila monarchie a moc převzala komuna (revoluční výbor). Byly vyhlášeny volby do Národního konventu, ve kterém získali převahu přívrženci republiky.

Postup intervntů byl dne 21. září 1792 zastaven u **Valmy**. Velkou roli zde sehrála Marseillaisa [Marsejéza], „píseň od Rýna“, kterou vymyslel voják v porýnských oddílech (Rouget de Lisle). Francouzi obsadili levý břeh Rýna, Rakouské Nizozemí (pozdější Belgie). Všude kam přicházejí, zavádějí revoluční změny. Byl vydán Dekret o zrušení monarchie, čímž byl zrušen feudalismus a zaváděna svoboda.

22. září 1792 – Vyhlášení republiky

Revoluční kalendář, všeobecné hlasovací právo a zvolení novy zákonodárný sbor, konvent. V něm měly zastoupení 3 hlavní strany, a to Girondisté, Lemarais (bahno) a Jakobíni. V letech 1792 – 1793 měli převahu Girondisté (**II. fáze revoluce**); král byl odsouzen k trestu smrti, byla totiž objevena „železná skříňka“, ve které měl král korespondenci s cizinou, a protože představoval nadějí pro kontrarevoluci, musel být popraven. (21. ledna 1793) Girondisté stáli v čele armády, ve vedení války byli však neúspěšní, byli též neschopní řešit vnitřní problémy (problémy se zásobováním, aj. hospodářské problémy). Ve Vendée vypukly protirevoluční vzpoury, většina problémů se začala řešit revolučním terorem, kterému zpočátku podléhal skoro jen 1. a 2. stav. Na počátku roku 1793 se rozhořel spor mezi Girondisty a Jakobíny.

V červnu 1793 byli Girondisté svrženi povstáním (**III. fáze revoluce**). Bylo zatčeno a popraveno 29 nejvýznamnějších představitelů Girondistů.V letech 1793 – 27. 7. 1794 (9. thermidor) vládli Jakobíni. Období jejich vlády se nazývá Jakobínská diktatura. Jakobíni vytvářejí silnou ústřední vládu, centralizují moc, zavádějí výbory a komise, nejdůležitější byl například výbor pro Veřejné blaho (v čele Robespierre; zásobování, válečná výroba, obrana země, zahraniční politika) nebo výbor veřejné bezpečnosti (bojoval s nepřáteli revoluce). Jakobíni se snažili udržet rovnováhu sil; zavedli **reformy** (zásah do vlastnických vztahů) – na venkově rozprodali emigrantské a občinové půdy drobným rolníkům, byla zrušena feudální práva a povinnosti bez náhrady. Ve městech byla zavedena všeobecná maxima cen zboží denní potřeby (potravin), ale byla zavedena i všeobecná maxima mezd. Jakobíni podali také návrh na novou **ústavu**, která obsahovala občanské svobody, všeobecné volební právo a právo na práci. Nebyla však realizována, měla se totiž stát skutečností až po revoluci.

Ve Vendée vypukla **občanská válka**. Girodnisté podněcovali vzpoury proti Jakobínům (v 60ti departementech); proti Jakobínům stáli též royalisté. Válka dále pokračovala neúspěšně, do země pronikala cizí vojska, kde se spojovala s domácí kontrarevolucí. V říjnu 1793 byla **popravena královna Marie Antoineta** (dcera Marie Terezie). Jakobíni řešili problémy jen vystupňováním revolučního teroru – „rudý *terror*“. Snažili se posílit svoji vládu a odstranit opozici, teror postihoval i III. stav. Pod gilotinou skončil i Danton – „revoluce požívá vlastní děti“. Robespierre se snažil zavést „novou republikánskou morálku“, což souviselo se zaváděním kultu nejvyšší bytosti (kultu rozumu). Tím si znepřátelil i věřící. V konventu nastaly spory o moc, odpor proti Jakobínům stále vzrůstá.

Na počátku července se v konventu sjednotila opozice a dala Robespiera zatknout. Ten byl 27. 7. 1794 (9. thermidor) popraven. S terorem byl spjat i Jean Paul Marat (byl zavražděn venkovskou dívkou Charlottou Cordeiovou jehlicí do vlasů). K moci se navrátilo umírněné měšťanstvo, které obnovilo křesťanský kult a odzbrojilo nejchudší vrstvy.

4. thermidorská reakce, období direktoria (1794 – 1799)

V tomto období se k moci dostala buržoazie, která zbohatla za revoluce (Bahno, Girondisté). Byly rušeny revoluční orgány a zaveden teror proti Jakobínům (včetně poprav) „*bílý terror*“. Byl zakázán a zrušen klub Jakobínů, bylo rušeno řízené hospodářství, zrušena maxima (to způsobuje růst ceny potravin a tím pokles hodnoty peněz). Nastává pohodlnější život (salóny, společenský život, výstřední móda, uvolnění mravů).

Roku 1795 se konala **velká povstání lidu**. Lidé vtrhli do konventu a žádali chléb a ústavu z roku 1793. Povstání byla potlačena vojskem; následovaly popravy nebo deportace na galeje, proti vládě se bouřili royalisté a lid. Téhož roku (1795) byla přijata Thermidorská ústava, kde bylo zrušeno všeobecné hlasovací právo a zaveden cenzus (volební právo asi 25 000 mužů – z 25 000 000 Francouzů). Dochází k centralizaci moci; do departmánů přicházejí zástupci vlády (komisaři, úředníci). Byla posílena výkonná moc (pětičlenné direktorium) nad zákonodárnou mocí. Zákonodárnou moc tvořila Rada pětiset a Rada starších. Direktorium ale nemělo oporu v lidu, jejich moc se udržovala pouze pomocí armády a policie. Taktéž roku 1795 dochází k potlačení povstání royalistů (poručíkem dělostřelectva Napoleonem). Direktorium vyhlásilo, že kdo bude obhajovat monarchii nebo ústavu z roku 1793, bude zastřelen.

Roku 1796 bylo **odhaleno spiknutí rovných** (řemeslníci, střední buržoazie). Vůdcem tohoto spiknutí byl Gracchus Babeuf, který tvrdil, že revoluce přinesla výhody jen bohatým a měla by pokračovat, aby byla odstraněna nerovnost. Požadoval společné vlastnictví výrobních prostředků (rovnostářství). „boj sytých a hladových“ „boj patriciů a plebejů“. Spiknutí však bylo prozrazeno a Babeuf popraven.

Zahraniční politika v období direktoria

Vláda se snažila přenést problémy z vnitřních problému na zahraniční, vojska vítězila, což vládě dodávalo prestiž; Francie anektovala budoucí Belgii, ovládla břeh Rýna a r. 1796 začala válčit proti Itálii. Vznikly tzv. **sesterské republiky** (území závislé na Francii, Francie jim přinášela svobodu, republikánskou ústavu, byly zde rušeny feudální povinnosti, zaváděny demokratické svobody – svoboda tisku, shromažďování,...) v severní Itálii byli přijímáni jako osvoboditelé od nadvlády Habsburků, vznikla zde Ligurská republika (s hlavním městem Janovem); pod Alpami vytvořili Cisalpinskou republiku (s hlavním městem Milánem); vznikly i jiné „satelitní“ republiky pod nadhledem Francie (Římská republika = papežský stát; Parthenská republika s hlavním městem Neapol; Helvétská republika ve Švýcarsku, Batávská republika v Belgii (1795) – zde vládl Napoleonův bratr Gerome).

Roku 1797 byla podepsána **mirová smlouva mezi Itálií a Francií v Campo Formiu**; Rakousko bylo nuceno uznat svoje ztráty ve prospěch Francie; Rak. ztratili Lombardii, Belgii a Porýní. Dobytá území byla drancována Francouzskými vojsky, byla loupena umělecká díla. Francouzský boj se změnil z defenzivního na ofenzivní (velitelem Italského tažení byl Napoleon).

Posledním protivníkem Francie zůstala **Anglie**. Napoleon byl proto vylodit se v Anglii; pak také jí ublížit ovládnutím Indie (Indie = „perla mezi anglickými koloniemi“). Prvním krokem bylo přerušení spojení Anglie a Indie. Napoleon tedy podnikl tažení do Egypta a Sýrie; zde nejprve zvítězil v **bitvě „pod pyramidami“**, pak se ale začaly projevovat problémy (obtížné spojení s Francií, podnebí, nemoci). Společně s vojáký Napoleon přivezl do Egypta vědeckou expedici, která zde začíná studovat starověkou kulturu, došlo k **objevení ROSETTSKÉ DESKY**, která se pro mladého Jeana Francoise Champolliona stala klíčem k rozluštění hieroglyfů. Francouzi jako vojáci byli však poraženi v **bitvě u Akry** a Francouzské loďstvo prohrálo též **bitvu u Abukiru** (admirál Nelson). Roku 1799 byla rozpoutána nová válka, která učinila silnou vládu naléhavou; skupina v čele s Abbé Sieyèssem (+ Joseph Fouché – ministr vnitra; Talleyrand) osvobodila zaslulhy Napoleona, který byl ideální pro zorganizování silné výkonné moci.

9. listopadu 1799 (18. brumaire) **Napoleon učinil převrat**; spojil se se svými občanskými spojenci a získal úplnou moc. Vládl 15 let – nejprve jako první konzul, pak jako konzul na doživotí, nakonec jako císař. Napoleonův převrat znamená konec Velké Francouzské revoluce.

Význam Velké Francouzské revoluce

- politicky a ekonomicky sjednotila zemi
- zbavila Francii provincialismu starého režimu
- otevřela síly trženi ekonomice
- a první moderní občanskou společnost a občanskou armádu
- byla vzorem pro ostatní státy
- otevřela tzv. Pandořinu skříňku

Marie Antonie „Antoinetta“ Josefa Johana Habsbursko-Lotrinská (1755 – 1793) byla nechvalně známá svou oblibou drahých látek a šperků